

Kaşıkçı Cinayetinden Sonra Muhammet bin Salman ile İlgili ABD'nin 5 Seçeneği

Şanlı Bahadır Koç

Suudi Arabistan konsensüsle yönetilen, istikrarlı ve muhafazakar bir devlettir. Tahta ve veliahtlığa kimin geleceğine dair geleneği vardı. Son dönemde politika, tarz ve yöntem olarak alışılmışın dışına çıkmıştı. Kral başkalarını atlayarak oğlunu yükseltti ve yönetimi ona bıraktı. Veliaht Muhammet bin Salman (MbS) Yemen’de savaş, Katar ile gerilim ve abluka, Lübnan başbakanını alıkoyma, çok sayıda prensin servetlerinin önemli bir kısmına el koyma ve Kaşıkçı cinayeti gibi hata ve günahlar biriktirdi. İsrail ve damat Kushner ekibi açıklayacakları epey İsrail yanlısı olması beklenen barış planının arkasına MbS ve Suud desteğini almayı planladılar. MbS’in Aramco’yu borsaya açma, ülke ekonomisini dönüştürme, kadınlara araba kullanma hakkı verme, Vahabi din adamlarının etkisini sınırlandırma, İran’a karşı sertlik, büyük silah alımları gibi adım, plan, vaat ve söylemleri de Batı’nın hoşuna gitti. Bunların gerçekçiliği, ayrıntıları, samimiyeti daha az tartışıldı. MbS’in otoriter, haşin, hatta gaddar yaklaşımı “arada kaynadı.”

Suudi Arabistan çok fazla “artık servet” üreten bir ülke. Bu servetin nasıl paylaşılacağı, nerede kullanılacağı ve tutulacağı, nerelere harcanacağı, ailenin güvenliğinin nasıl sağlanacağı Batılı finans, istihbarat, özel güvenlik, danışmanlık ve hizmet şirketlerinin çok ilgisini çekiyor. ABD ve bir derece İngiltere sağlanan koruma karşılığında “ücretler, kiralar, yüzdeler” alıyor. Bunun en bilinen kalemi Suudların Batı’dan ihtiyacı olandan, tüketebileceğinden ve kullanabileceğinden çok daha fazla aldığı silahlar. Spekülasyon yapmaya izin varsa, Suudi Arabistan hakkında ABD, İngiltere ve İsrail arasında “saygın gazeteler”e pek yansımayan bir rekabet olabilir. MbS’in başa geçiş yöntemi, uygulamaları ve politika tercihleri hakkında İngiliz basınında sanki daha erken ve çok yazı çıktı. Bu durum bu ülkenin basının daha araştırıcı ve öngörülü olması ile açıklanabilir mi? Belki. Ama şunu da sadece soru düzeyinde şuraya koyalım: Acaba MbS’in İsrail ile yakın ilişkisi Riyad’daki İngiliz etkisini azalttı ya da azaltacağı mı düşünüldü? Kaşıkçı olayından sonra da İngiltere’nin ABD ve İsrail’e oranla daha önce ve güçlü eleştiriler dile getirdiğini de hatırlayalım.

Aramco'nun borsaya açılması Kral Salman tarafından ertelendi. Salman ayrıca Kudüs konusunda da MbS'ten daha güçlü uyarılar yaptı. Kaşıkçı'dan sonra Kral'ın tekrar devreye girip MbS'in gücünü ve tercihlerini sınırlayıp sınırlamayacağı merak konusu. Ama bunun zorlukları var. MbS Kral'ın bilgi alma kanallarını tamamen kontrol ediyor. Kralın zihni melekelerinin ne kadar yerinde olduğu da tartışmalı. MbS kendine rakip olabilecek hemen herkesi saf dışı bıraktı, fiziki takip hatta kontrole aldı ve galiba haklarında “kaset arşivi” oluşturdu. MbS öyle sert ve kontrolsüz ki, olur da Kral birilerini MbS'i dengelemek için öne sürmek istese bu kişiler korkudan reddedebilirler. MbS'in ABD ve İsrail istihbaratından, onlara yakın olduğu düşünülebilecek özel güvenlik/istihbarat şirketlerinden de “yardım ve hizmet” aldığı düşünülüyor.

Yukarıda uzaktan, geniş fırça darbeleriyle ve karanlıkta el yordamıyla çizilen resim doğruysa eğer o zaman en azından kısa vadede MbS'in içeriden bir insiyatifle devrilmesi ya da gücünün sınırlandırılması kolay görünmüyor. Bu tür bir şey belki ancak dışarıdan işaret, talep, onay, hazırlık, istihbarat gibi “maddi manevi” destek olursa başarılı olabilir. ABD medyası, Kongre ve genel kamuoyunda MbS ile ilgili şüphe, rezerv ve eleştiriler ciddi düzeyde. Bu arada diktatörlere ara not: Gazeteci öldürecekse de kurbanınızı Washington Post yazarlarından seçmeyin. Gazete bu işin peşini bırakırsa şaşırtıcı olur.

Ama MbS'in “reformları” ve “artık servet” başta finans, enerji, silah ve bazı hizmet sektörlerinin “ağzını sulandırıyor” olmalı. Örneğin Aramco sınırlı düzeyde de olsa bir kez borsaya sunuldu mu, bunun hangi borsada olacağının yanında, bu şirketin değeri değişik piyasa manevralarıyla manipüle edilebilir hale gelebilir. S. Arabistan'ın hala yüzlerce milyar dolar rezervi olsa da bunlar yavaş yavaş eriyor. Bir süre sonra şirketin daha büyük kısmı borsaya açık hale gelebilir, getirilebilir. Ayrıca büyük altyapı projeleri, İran'la gerilim nedeniyle alınabilecek yeni silahlar, Batılı finans kurumlarına verilebilecek hizmet ücretleri vs. büyük yekünler tutulabilir. Bunun yanında, “bu işe biz girmezsek Rusya ve Çin gibi başkaları girer” argümanı kısmen abartılıyorsa da tamamen boş değil.

Kaşıkçı'dan sonra ABD'nin önünde, 1) çok önemli bir şey olmamış gibi davranma, MbS'i koruma, onu “eğitme” ve ehlileştirme, olayı zamana yayma, 2) ona alternatif veya, 3) onu dengeleyici isimler ve mekanizmalar bulma ve hazırlama, 4) onu devirme, ya da 5) fiziksel olarak elimine etme gibi seçenekler var. Onun yerine geçeceklerden benzer “randıman” alınabilir mi? MbS önümüzdeki dönemde kısmen Trump yönetiminin telkin ve baskılarıyla Yemen'deki savaşı bitirme (ya da sadece durdurma), Katar'a

yönelik ablukayı kaldırma (ya da sadece gevşetme), içeride gençler ve kadınlara hoş gelecek adımlar gibi hamleler yapabilir. Ayrıca belki MbS'e "bir süre ortalıkta fazla görünme, güçlü bir Dışişleri Bakanı bul ve diplomasiyi ona bırak" denebilir. Hatta MbS yanına sırf görüntüyü kurtarmak için gerçekte çok yetkili olmasa da bazı süslü makamlara kraliyet ailesinin saygın bazı isimlerini getirip gücü paylaşıyormuş gibi davranabilir. Bunlar dünya kamuoyunun ona koyduğu olumsuz mimi ortadan kaldırmaya yeter mi bilinmez ama pekala denenebilir.

Ama ABD güvenlik bürokrasisi ve düşünce kuruluşlarında diğer her şeyin dışında karakteri nedeniyle MbS ile "40 yıl" gitmeyeceğini düşünen çok sayıda kişi var. MbS dışı bir çözümü tasarlamak, gerekli yerlerin onayını almak, hazırlıklar yapmak ve planı uygulamak mümkünse bile "hemen olacak bir şey" olmayabilir. Bir kere Trump ama özellikle Kushner böyle bir şeye hemen evet demeyebilirler. Ayrıca Kushner'ın bu yönde yapılacak hazırlıkları MbS'e yetiştirmesi şaşırtıcı olmaz. Zaten daha önce Ritz Carlton'da topladığı prensleri de kısmen de olsa Kushner'dan aldığı istihbarat ile seçtiği iddia edildi.

Türkiye ise gökten düşen bir elma kadar güzel bu fırsatı şu ana kadar fena kullanmadı: Suudlar ve MbS ciddi puan kaybetti, gaddar, beceriksiz ve bölgesel lider olmaktan çok uzak göründüler, sürekli yalancı çıktılar, Batı basını Türkiye'nin elinden gıdım gıdım beslendi, Ankara önemli bir pot kırmadı, (pek?) yalancı çıkmadı, kartlarını göğsüne yakın tuttu, yabancı elçilikleri dinlediği tam "kanıtlanmadı," metot ve kaynaklar açık edilmedi, pazarlık yaparak konuyu "satmadı," Washington bile kendisine ciddi ihtimam gösterdi, hatta MbS bile Türkiye'ye "saygı göstermek zorunda bırakıldı." Ama yine de acaba ses kayıtlarını paylaşmayarak öldürücü darbeyi vur(a)mamış mı oldu? Konunun ve kozun önemi giderek azalır mı? ABD seçimleri, özel savcı Mueller, Brexit, İtalya-AB gerilim, İran ambargosu vs gündemin tepesini kapar mı?